

Vejledning

til Danmarks første kristne

Konfirmander

Gamle skikke og den nye tro

Underviser

Vejledning til Gamle skikke og den nye tro

Vedr. opgavematerialet til brug efter besøget på Ribe VikingeCenter til konfirmander.

Gennemgå de opgaver, som er blevet løst under besøget i Ansgar Kirke på Ribe VikingeCenter. Brug dem som udgangspunkt for en samtale om eller videre arbejde med emnerne.

I teksten nedenfor indledes med nogle forslag til indhold i samtalen imellem underviser og hele holdet. I samtalen kan også inddrages teksten øverst på opgavearkene, der blev løst på Ribe VikingeCenter. Derefter er der nogle supplerende opgaver og aktiviteter, som eleverne kan udføre enkeltvis eller i hold.

Samtale om missionsstrategier

Nogle konger indførte kristendommen i deres lande med vold og magt. Karl den Store undervang sakserne og friserne i slutningen af 700-tallet og begyndelsen af 800-tallet, og Olav den Hellige tvangskristnede mange norske vikinger i begyndelsen af 1000-årene.

Men kirkens egne folk var ofte mere fredelige. Den lærde munk Alcuin af York, som o. år 800 blev Karl den Stores vigtigste rådgiver i kirkelige og uddannelsesmæssige sager, talte meget for, at kristendommen skulle indføres med det gode, og han skrev mange anvisninger til konger og missionærer på, hvordan en mere pædagogisk tilgang til at omvende folk var bedre end med sværd, bål og brand.

I første halvdel af det 9. århundrede genfortalte og nedskrev en anonym saksisk munk evangeliet i et sprog og med et ordvalg, som var umiddelbart forståeligt for de germanske folkeslag. Dette episke digt, kaldet "det oldsaksiske evangelium" eller "Heliand", blev i 2007 oversat til dansk af Lars Busk Sørensen. Heliand betyder "frelser" på oldsaksisk.

I opgave 1a og 1b sammenlignes de to tekster. Bemærk bl.a. at der bruges mange flere ord i Heliand. Det kan være med det formål at forklare miraklet indgående, så man kan se det levende for sig, og det virkelig bliver forstået. En anden forklaring kan være, at det i nogle kulturer er en værdi i sig selv at være veltalende. At kunne tale "med mange ord".

Samtale om de gamle skikke og den nye tro

Vi kalder det gammel skik kontra ny tro, fordi den gamle nordiske gudsdyrkelse først og fremmest bestod af en række handlinger, der skulle udføres. Man kunne til dels forhandle med aserne efter et "noget-for-noget" princip. Noget i retning af "Hvis jeg ofrer en hest til dig, så forventer jeg at vinde dette slag" eller "Jeg er taknemmelig for den gode høst, derfor holder jeg denne fest". Det var meget vigtigt at holde sig gode venner med de kræfter, som var stærkere end en selv, og som bestemte over sol, regn, frugtbarhed, krigslykke, kærlighed m.m.

Der var i det hele taget en meget konkret tilgang til aserne. De var ikke specielt ophøjede, men havde de samme egenskaber som menneskene (smålighed, hævngherrighed, grådighed, misundelse, forelskelse, begær mv.)

Opsummerende samtale

Ikke bare måden at dyrke sin gud på blev anderledes med overgangen fra asatro til troen på Hvide Krist, som vikingerne jo kaldte Kristus. Den gamle nordiske kultur, der i høj grad byggede på årets gang, skæbne, ære og skam, frugtbarhed og fællesskab, udviklede sig henimod en mere individorienteret kultur, hvor den enkelte i højere grad var ansvarlig for sit eget liv – også livet efter døden. (fortsættes næste side)...

Opfattelsen af, hvad der er "godt" og "dårligt/ondt" ændrer sig stadig. Find og diskuter forskelle i moral og leveregler i hhv. vikingetiden, middelalderen og i dag.

Det er heller ikke konstant, hvilken moral og hvilke regler, som er relevante eller kloge at leve efter til forskellige tider, hvis man ønsker sin egen og samfundets overlevelse. F.eks. havde de islandske slægtsfejder i løbet af 900-årene udviklet sig, så hele slægter blev udslettet og tidligere beboede egne lå øde hen. Det islandske Alting, som i år 1000 vedtog kristendommen som statsreligion, kunne sikkert godt se en fordel for hele samfundet i, at man i højere grad overlod hævn til Gud.

I dag mener nogen, at Biblen skal forstås meget bogstaveligt, og at den er Guds anvisning på et godt liv for alle mennesker til alle tider. Andre mener, at Biblens tekster er en rettesnor, som skal justeres efter den aktuelle tid, som man lever i og den verdensdel, som man bor i.

Kristendommens indførelse betød en kulturel afslutning på vikingetiden. Et skift, som foregik over meget lang tid. Det officielle tidspunkt for vikingetidens afslutning er slaget ved Hastings i England den 14. oktober i år 1066.

Forberedelse af opgaver

Udskriv opgavearkene. Der skal være et sæt til hver gruppe.

Til opgave 1a:

Udskriv citaterne om Den sidste nadver fra Det Ny Testamente og fra Heliand i ét eksemplar. Citaterne findes side 4 i dette materiale.

Til opgave 1b:

Udskriv citaterne på side 5 om Brylluppet i Kana fra Det Ny Testamente og fra Heliand. Der skal bruges en udskrift, en blyant og en markeringspen til hvert hold. Eller til hver elev, hvis der arbejdes individuelt.

Til opgave 3:

Hertil skal bruges papir og farver, sakse og lim. Derudover også stofrester og kulørte blade, der må klippes i stykker til collage.

Til opgave 4:

Til hvert hold udskrives:

- En spilleplade på kraftigt papir, f.eks. 200 g/m².
- Et sæt kort med spørgsmål og svar på kraftigt papir, f.eks. 200 g/m².

Hver elev skal desuden have en spillebrik på max. 1x1 cm.

NB! Spillet kan også spilles af en person alene, hvis man har elever, der foretrækker det.

Spillet har ingen vinder eller taber. Spillet er kun for sjov, og det skal give anledning til at diskutere nogle forskelle og etiske dilemmaer, som var aktuelle ved kristendommens indførelse, og som stadig er det i dag. De etiske dilemmaer, vi har taget udgangspunkt i, er følgende:

1. Der er kun én Gud/Herre i kristendommen.
2. O. år 800 er vikingernes konge første mand blandt ligemænd. Man samler sig om ham, så længe det føles som en god idé/kan betale sig/så længe lykken er med kongen. Hans magt er begrænset af, hvad de frie mænds tingforsamling vil støtte op om.
3. Hævn kontra at vende den anden kind til. Vikingetidens idealer om ære og skam, kamp og hævn udviklede sig henimod et samfund hvor kristne begreber som næstekærlighed og tilgivelse blev ideelle mål, og hvor man skulle overlade hævnen til Gud.
4. Vikingernes døde levede videre. Derfor fik de klæder med sig i graven. Forfædrene var med til at passe på gården og landsbyen.
De døde kristne løsrides fra familien/fællesskabet. De skal begraves på en indviet kirkegård og indgår i et universelt fællesskab. Der kan holdes sjælemesse, men det er kirkens sag.
5. Vikingerne bedømte en person efter vedkommendes ydre og konkrete handlinger.
I kristendommen er det indre vigtigt. Også tanker tæller med.
6. Ifølge kristendommen er alle lige for loven. Ifølge Gammel Skik havde et menneske værdi efter sin sociale status.
7. Med kristendommen kommer en bedre behandling af fattige og trælle.
8. Det forbydes at spise hestekød, som var en vigtig del af offerfesterne.
9. Der kommer forbud mod at gifte sig med nære slægtninge. Og ægteskabet indgås ved parternes frivillige overenskomst (teoretisk set).
10. Kristendommen hylder ydmyghed i modsætning til vikingernes ærekærlighed og selvhævdelse.
11. Ophør af slægtsfejder.
12. Diakoni vinder indpas (sygepleje, social omsorg). Dette var mere et privat anliggende i vikingetiden.
13. Gode gerninger bærer lønnen i sig selv (eller i det næste liv). De kristne følger Kristus som et forbillede.
Vikingerne "handler" mere direkte med deres guder. De kan også blive sure på en gud, som ikke opfylder sin del af aftalen/forventningen.
14. I Kristendommen har barmhjertighed en fremtrædende plads.

Citater til opgave 1a

DEN SIDSTE NADVER

Matthæus kap.26, vers 20-29

"Da det blev aften, satte han sig til bords med de tolv. Og mens de spiste, sagde han: "Sandelig siger jeg jer: En af jer vil forråde mig." De blev meget bedrøvede og begyndte én efter én at spørge ham: "Det er vel ikke mig, Herre?" Han svarede dem: "Det er ham, som med hånden dyppede i fadet sammen med mig, der vil forråde mig. Menneskesønnen går bort, som der står skrevet om ham, men ve det menneske, som Menneskesønnen forrådes af. Det var bedre for det menneske, om det aldrig var født." Judas, som forrådde ham, spurgte: "Det er vel ikke mig, Rabbi?" Han svarede ham: "Du sagde det selv." Mens de spiste, tog Jesus et brød, velsignede og brød det, gav sine disciple det og sagde: "Tag det og spis det; dette er mit legeme." Og han tog et bæger, takkede, gav dem det og sagde: "Drik alle heraf; dette er mit blod, pagtens blod, som udgydes for mange til syndernes forladelse. Jeg siger jer: Fra nu af skal jeg ikke drikke af vintræets frugt, før den dag jeg drikker den som ny vin sammen med jer i min faders rige."

KRISTI ORD GIVER KRAFT TIL BRØDET OG VINEN

Heliand 56. sang

Judas var gået udenfor, han var grebet i forræderi, hirdmanden husede onde tanker imod sin Hærfører. Det var dyb, mørk nat, men Kristus blev siddende ved fest bordet; der var det at Høvdingen, himlens hellige Konge, gjorde både vin og brød helligt for sine hirdmænd. Han brød brødet med sine hænder og gav dem det, takkede Gud med mange ord og udtrykte sin taknemmelighed mod den, der skabte alting, verden og dens glæder. "Tro mig med et rent sind" sagde han. "Dette er mit legeme, og ligeledes er vinen i bægeret mit blod. Begge dele giver jeg jer her at spise og at drikke. Mit legeme sætter jer fri til at komme til Guds rige, til det evige liv, der leves under himlens lys. Husk det altid og bliv ved med at gøre dét, jeg har gjort ved dette måltid, fortæl historien om det til mange mennesker. Dette legeme og blod er mægtige ting, det har kraften i sig. Når I deler det, giver I hæder til jeres Høvding. Det er et helligt billede, bevar det for at huske mig, så menneskenes sønner gør det efter jer, og bevarer det i verden, så enhver ud over Midgård ved om det, jeg nu gør af kærlighed og til ære for Herren i himlen."

Citater til opgave 1b

BRYLLUPPET I KANA

Johannes Evangeliet, kapitel 2, vers 1-11

"Den tredje dag var der bryllup i Kana i Galilæa, og dér var Jesu mor med; også Jesus og hans disciple var indbudt til brylluppet. Men vinen slap op, og Jesu mor sagde til ham: "De har ikke mere vin.« Jesus sagde til hende: "Hvad vil du mig, kvinde? Min time er endnu ikke kommet."

Hans mor sagde til tjenerne: "Gør, hvad som helst han siger til jer." Der var dér seks vandkar af sten; de stod der efter jødernes regler for renselse og rummede hver to til tre spande. Jesus sagde til dem: "Fyld karrene med vand." Og de fyldte dem helt op. Og han sagde til dem: "Øs nu op og bær det hen til skafferen." Det gjorde de så. Men da skafferen havde smagt på vandet, der var blevet til vin - han vidste ikke, hvor den kom fra, men det vidste de tjenere, som havde øst vandet op - kaldte han på brudgommen og sagde til ham: "Man sætter ellers den gode vin frem først, og når folk har drukket godt, så den ringere. Du har gemt den gode vin til nu." Dette gjorde Jesus i Kana i Galilæa som begyndelsen på sine tegn og åbenbarede sin herlighed, og hans disciple troede på ham."

Heliand 24. sang

"Det var tre dage senere, at Høvdingen besluttede sammen med sine mænd at drage til Gallilæa. Han, Guds egen søn, var indbudt til bryllup. En brud skulle giftes bort, en dejlig pige. Maria, den lykkelige jomfru, den vældiges mor, var også blandt de indbudte, sammen med sin søn. Folkenes Frelser, Guds udvalgte Barn, kom med sit følge til festhuset, hvor flokken af jøder sad og drak tæt i mjød-hallen. (...) Mændene i hallen var lystige, larmende i deres munterhed. Huskarle gik om ved bordene og skænkede den klare æblevin, øst op fra tøn timer og fade. De festligt drikkende stormænd var et flot syn i hallen, de havde efterhånden nået lyksalighedens højder, de sprudlede af humør og var helt overstadige.

Da slap vinen op. Værtsfolkene var udgået for æblevin og mjød. Ikke en dråbe kunne karlene bære om til den larmende forsamling. Tøn timerne var tomme, den gode drik gået. Længe varede det ikke, før den første blandt kvinder, Kristi egen moder, vidste hvad der var sket. Hun gik hen og talte til sin søn, den eneste, og sagde ham med ord, at vinen var sluppet op, man havde ikke mere æblevin at skænke for gæsterne. Hun bad den hellige Kristus hjælpe dem og redde deres glæde.

Den mægtige søn af gud havde ord rede, til sin moder sagde han: "Hvad angår det dig og mig, at disse mænds mjød og vin er sluppet op? Hvorfor taler du så meget om det, kvinde, formanende i folkets påhør? Jeg siger dig: Min time er endnu ikke kommet!" Men den hellige jomfru troede efter disse ord, at Herskerens Søn, Frelseren, trods alt ville hjælpe, og den fineste blandt kvinder pålagde huskarlene, både dem ved tøn timerne, og dem der betjente gæsterne, ikke at glemme et ord af, hvad den hellige Kristus måtte befale dem at gøre for folkene i huset.

Seks tomme stenkar stod der uden for gæstehallen. Guds søn gav sin befaling med så lav stemme, at mange i mængden ikke med sikkerhed vidste, om han havde sagt dem det med sine ord. Han befalede karlene, der gik om ved bordene, at fylde stenkarrene op med rent, klart vand. Så gjorde han korsets tegn med sine fingre over det, med sine egne hænder gjorde han vand til vin. Derefter befalede han det hældt op i et bæger. En karl fik besked om at række det til den fineste gæst ved festen. Giv det i hånden på ham, der næst efter værten var den mest betydningsfulde.

Så snart denne stormand havde smagt vinen, måtte han tale til brudgommen, så alle gæsterne hørte det: "Altid byder en mand den bedste æblevin om først ved sit bryllup. En mands vid vækkes på grund af vinen, hans munterhed vokser, jo mere han drikker. Da er det på tide at komme med den ringeste vin, som skikken er her. Du har sandelig tilrettelagt dit bryllup på en særpræget måde. Du har befalet dine karle at skænke den dårligste af alle vine først ved den fest. Nu da gæsterne er drukne, hele følget beruset, nu lader du den allerbedste æblevin bære om, den bedste jeg har løftet mod lyset i denne verden. Den skulle du have skænket for dine gæster før. Da havde enhver af os med tak taget imod den."